

دانشگاه پیام نور
بخش علمی: الهیات و علوم اسلامی

پایان نامه
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه:
جبران خسارت ناشی از بازداشت متهمین بی گناه در ایران

حسن خوافی چمن آبادی

استاد راهنما: دکتر نریمان فاخری
استاد مشاور: دکتر ناصر نیستانی

بهمن ۱۳۹۳

دانشگاه پیام نور
مرکز کرج
بخش علمی: الهیات و علوم اسلامی

پایان نامه
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه:
جبران خسارت ناشی از بازداشت متهمین بی گناه در ایران

حسن خوافی چمن آبادی

استاد راهنما: دکتر نریمان فاخری
استاد مشاور: دکتر ناصر نیستانی

بهمن ۱۳۹۳

بسمه تعالی

« تصویب نامه پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد »

جلسه دفاع از پایان نامه آقای حسن خوافی چمن آبادی

دانشجوی رشته حقوق جزا و جرم شناسی به شماره دانشجویی ۹۰۰۰۱۲۷۳۸

تحت عنوان: " جبران خسارت ناشی از بازداشت متهمین بی گناه در ایران "

ساعت: ۹/۳۰ - ۱۱/۳۰

روز: چهارشنبه

تاریخ دفاع: ۹۳/۱۱/۱۴

نمره (به عدد: ۱۷/۸) به حروف: (هفده و ۸/۱۰) درجه ارزشیابی: خوب

اعضای هیات داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه / موسسه آموزشی	امضاء
۱	دکتر نریمان فاخری	استاد راهنما	استادیار	پیام نور	
۲	دکتر ناصر لیستانی	استاد مشاور	استادیار	پیام نور	
۳	دکتر ناصر قاسمی	استاد داور	استادیار	علوم قضایی و خدمات اداری	
۴	دکتر نریمان فاخری	نماینده تحصیلات تکمیلی	استادیار	پیام نور	

کرج - روضه شهر - بلوار بوستان
خیابان دانشگاه
کدپستی: ۳۱۳۹۹۸۱۳۳
تلفن: ۰۲۹-۳۳۴۰۹۵۰۱-۵۰۰

گواهی اصالت، نشر، حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب حسن خوافی چمن آبادی دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد، رشته ی حقوق جزا و جرم شناسی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد برعهده خویش می دانم و جوابگویی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج دراین پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

حسن خوافی چمن آبادی

۱۳۹۳/۱۲/۵

تاریخ و امضاء

اینجانب حسن خوافی چمن آبادی دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی گواهی می نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، بانظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و... به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

حسن خوافی چمن آبادی

۱۳۹۳/۱۲/۵

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

بهمن ۱۳۹۳

تقدیم به

روح پرفتوح و ملکوتی بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی(ره) که با تمام وجودشان مایه ی اعتلای کلمه الله بودند و موجب شدند تا زمینه ی رشد و تعالی مادی و معنوی همگان من جمله پابرهنگان و کوخ نشینان فراهم شود و تقدیم به روح بلند شهیدان انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس و نیز شهدای عرصه علم و دانش (شهدای هسته ای) که با اقتدا به شهدای کربلا، پرچم عزت و شرف را در این مملکت اسلامی برافراشته و در راه آن جان فشانی نمودند تا جان و مال و ناموس ایرانی از هرگونه گزند توسط دشمنان قسم خورده این انقلاب، مصون بماند.

امید است بتوانیم ادامه دهنده ی راه آن بزرگمردان بی ادعا باشیم.

تشکر و قدردانی

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

از آنجا که فرموده اند «کسی که تشکر و سپاسگذاری از بنده ی خدا نکند در واقع سپاسگذاری خدا را بجا نیاورده است» خود را ملزم و مکلف می دانم از صمیم قلب از تمامی معلمان و اساتید بزرگوارم در طول دوران تحصیل، تقدیر و تشکر نمایم.

هم چنین، از زحمات و ارشادات استاد ارجمندم جناب آقای دکتر نریمان فاخری که در طی دوران تحصیل و نیز تدوین و تهیه این پایان نامه حقیر را با حلم و بردباری راهنمایی و مساعدت نمودند صمیمانه قدردانی می نمایم. و برای ایشان آرزوی توفیقات روزافزون از باری تعالی خواستارم، و از جناب آقای دکتر ناصر نیستانی که همراهی و مشاوره ایشان راهگشای من بودند تشکر می نمایم. امید است توانسته باشم زحمات این بزرگواران را جبران نمایم.

چکیده

پژوهش پیش روبه تبیین دقیق ضرورت و اهمیت خسارت زدایی از متهمین بی گناهی که بدون هیچ دلیلی در زندان یا بازداشت موقت به سربرده اند و بعدها بی گناهی و یا عدم بزهکاری آنان احراز گردیده اختصاص یافته است. چرا که برای تأمین امنیت و حفظ نظم اجتماعی و رعایت عدالت، باید خسارات وارده به افراد مذکور جبران شود. و نیز در ارتباط با لطمات و خسارات وارد به متهمین بی گناه بایستی توجه اساسی به مسأله «انگ زنی و برچسب زنی» که این دسته از افراد ممکن است از جانب جامعه و اطرافیان خود بلاجهت متحمل آن گردند، نمود. خسارات وارده به متهمین و محکومین بی گناه ناشی از اشتباهات قضایی دستگاه عدالت کیفری، ممکن است مادی و گاه معنوی و گاه ترکیبی از خسارات مادی و معنوی (مختلط) باشد. با توجه به این موارد در پژوهش پیش رو سعی شده است در رابطه با خسارات معنوی که متهم بی گناه متحمل شده است به گونه ای مناسب از وی اعاده حیثیت به عمل آید، زیرا حفظ مصالح اجتماعی و قضایی کشور این را ایجاب می نماید و هم چنین به انواع ضرر و زیان ناشی از جرم و تعیین مسئولان ابتدائی و نهایی مرتبط با امر جبران خسارت از این دسته از قربانیان اشتباهات قضایی پرداخته شده است. و در نهایت به جبران کلیه خسارات وارده به افراد مذکور اشاره شده است. به طور کلی می توان گفت که مسئله جبران خسارت از متهمین بی گناه یکی از موضوعات پیشرفته آیین دادرسی کیفری در جهت حمایت از حقوق فرد متهم می باشد و در قوانین اکثر کشورهای جهان و هم چنین اسناد بین المللی بر این امر تصریح شده است. قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ ایران نیز به این امر اشاره کرده است.

واژگان کلیدی: روشهای جبران، اعاده حیثیت، متهم بی گناه، بازداشت، خسارت، مسئولیت مدنی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق	۸
۳-۱- سؤال های تحقیق	۱۲
۴-۱- فرضیه های تحقیق	۱۳
۵-۱- روش انجام تحقیق	۱۳
۶-۱- پیشینه ی تحقیق	۱۳
۷-۱- اهداف تحقیق	۱۴
فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق	۱۵
۱-۲- مفهوم متهم و متهم بی گناه	۱۶
۱-۲-۱- مفهوم متهم	۱۶
۲-۱-۱-۱- مفهوم لغوی متهم	۱۶
۲-۱-۱-۲- مفهوم اصطلاحی متهم	۱۷
۲-۱-۲- فرق متهم با مجرم و مظنون	۱۷
۳-۱-۲- مفهوم متهم بی گناه	۲۰
۲-۳-۱-۲- مفهوم لغوی بی گناه	۲۰
۲-۳-۱-۲- مفهوم اصطلاحی بی گناه	۲۱
۲-۲- مفهوم قضا و مفاهیم مرتبط	۲۲
۱-۲-۲- مفهوم قضا	۲۲
۱-۱-۲-۲- مفهوم لغوی قضا	۲۲
۲-۱-۲-۲- مفهوم اصطلاحی قضا	۲۳

۲۵.....	۲-۲-۲- مفهوم حکم
۲۶.....	۳-۲-۲- مفهوم قاضی
۲۶.....	۱-۳-۲-۲- مفهوم لغوی قاضی
۲۶.....	۲-۳-۲-۲- مفهوم اصطلاحی قاضی
۲۷.....	۴-۲-۲- مفهوم اشتباهات قضایی
۲۹.....	۳-۲-۳- مفهوم واقسام مسئولیت
۲۹.....	۱-۳-۲-۱- مفهوم مسئولیت
۲۹.....	۱-۳-۲-۱-۱- مفهوم لغوی مسئولیت
۳۰.....	۲-۳-۲-۱-۲- مفهوم اصطلاحی مسئولیت
۳۱.....	۲-۳-۲-۱-۳- اقسام مسئولیت در مباحث حقوقی
۳۱.....	۲-۳-۲-۱-۲- مسئولیت اخلاقی
۳۲.....	۲-۳-۲-۲- مسئولیت قانونی
۳۴.....	۴-۲-۴- قرار بازداشت موقت
۳۵.....	۱-۴-۲- مفهوم قرار بازداشت موقت
۳۵.....	۱-۴-۲- مبانی نظری موافقان و مخالفان بازداشت موقت
۳۷.....	۳-۴-۲- موارد بازداشت موقت
۳۷.....	۱-۳-۴-۲- موارد اختیاری بازداشت موقت
۳۹.....	۲-۳-۴-۲- موارد اجباری (الزامی) بازداشت موقت
۴۱.....	۴-۴-۲- ضرورت توجیه قرار بازداشت موقت و مستند بودن آن
۴۲.....	۵-۴-۲- حق اعتراض متهم نسبت به قرار بازداشت
۴۳.....	۶-۴-۲- مفاد قرار بازداشت موقت و ضمانت اجرای بازداشت غیرقانونی
۴۴.....	۷-۴-۲- گام های نوین در رعایت حقوق شهروندی
۴۶.....	۵-۲-۵- مفهوم اصل برائت و فرض بی گناهی

- ۴۶..... ۲-۵-۱- مفهوم اصل برائت
- ۴۶..... ۲-۵-۱-۱- مفهوم لغوی اصل برائت
- ۴۶..... ۲-۵-۱-۲- مفهوم اصطلاحی اصل برائت
- ۴۷..... ۲-۵-۲- مفهوم فرض بی گناهی
- ۴۷..... ۲-۵-۱-۲- مفهوم لغوی فرض بی گناهی
- ۴۷..... ۲-۵-۲-۲- مفهوم اصطلاحی فرض بی گناهی
- ۴۹..... ۲-۵-۳- حقوق دفاعی متهم و فرض بی گناهی
- ۵۰..... ۲-۵-۴- مبانی اصل برائت در فقه اسلامی
- ۵۰..... ۲-۵-۴-۱- حکم شارع «مبنای شرعی»
- ۵۱..... ۲-۵-۴-۲- کرامت انسانی
- ۵۲..... ۲-۵-۴-۳- اجماع
- ۵۲..... ۲-۵-۴-۴- بنای عقلا و دلیل عقلی
- ۵۴..... ۲-۵-۵- تقسیم اصل برائت
- ۵۴..... ۲-۵-۱- اصل برائت قانونی
- ۵۴..... ۲-۵-۲- اصل برائت عقلی
- ۵۵..... ۲-۵-۶- اصل برائت در قانون اساسی ایران
- ۵۷..... ۲-۶- مفهوم خسارت و ضرر
- ۵۷..... ۲-۶-۱- مفهوم خسارت
- ۵۷..... ۲-۶-۱-۱- مفهوم لغوی خسارت
- ۵۸..... ۲-۶-۱-۲- مفهوم اصطلاحی خسارت
- ۶۱..... ۲-۶-۲- مفهوم ضرر
- ۶۱..... ۲-۶-۱-۲- مفهوم لغوی ضرر
- ۶۱..... ۲-۶-۲-۲- مفهوم اصطلاحی ضرر
- ۶۳..... ۲-۷- اعاده حیثیت و مفاهیم مرتبط

۶۳.....	۱-۷-۲- مفهوم اعاده حیثیت
۶۳.....	۱-۱-۷-۲- مفهوم لغوی اعاده حیثیت
۶۴.....	۲-۱-۷-۲- مفهوم اصطلاحی اعاده حیثیت
۶۵.....	۲-۷-۲- اقسام اعاده حیثیت
۶۵.....	۱-۲-۷-۲- اعاده حیثیت عام
۶۶.....	۲-۲-۷-۲- اعاده حیثیت خاص
۶۶.....	۳-۷-۲- طرق اعمال اعاده حیثیت
۶۶.....	۱-۳-۷-۲- اعاده حیثیت قضایی
۶۸.....	۲-۳-۷-۲- اعاده حیثیت قانونی
۶۹.....	فصل سوم: توصیف و تحلیل حقوقی ضرر و زیان ناشی از جرم
۷۱.....	۱-۳- ضرر و زیان مادی ناشی از جرم
۷۱.....	۱-۱-۳- انواع ضرر و زیان های مالی
۷۳.....	۱-۱-۱-۳- از بین بردن مال یا اتلاف عین
۷۵.....	۲-۱-۱-۳- از بین رفتن منفعت مال
۷۵.....	۳-۱-۱-۳- از بین رفتن حق
۷۶.....	۲-۱-۳- ضررهای روانی
۷۷.....	۲-۳- ضرر و زیان های ناشی از جرائم علیه تمامیت جسمانی اشخاص
۷۸.....	۱-۲-۳- انواع ضرر و زیان های بدنی در نظام عرفی
۷۸.....	۱-۱-۲-۳- زیان های ناشی از ورود صدمه به جسم و سلامت شخص بزه دیده
۸۲.....	۲-۱-۲-۳- ضرر و زیان های ناشی از مرگ شخص بزه دیده
۸۴.....	۳-۳- نهاد دیه
۸۵.....	۱-۳-۳- مفهوم دیه
۸۵.....	۲-۳-۳- دیه؛ مجازات مالی یا جبران خسارت
۸۹.....	۳-۳-۳- قابلیت مطالبه خسارات زاید بر دیه

- ۳-۴-ضرروزیان معنوی ناشی از جرم ۹۰
- ۳-۴-۱-مفهوم ضرر و زیان معنوی ۹۵
- ۳-۴-۱-۱-مفهوم لغوی ضرر و زیان معنوی ۹۵
- ۳-۴-۱-۲-مفهوم اصطلاحی ضرر و زیان معنوی ۹۶
- ۳-۴-۲-انواع ضرر و زیان معنوی ومصادیق بارز آن ۹۸
- ۳-۴-۱-۲-لطمه به حیثیت، شرافت، اعتبار، آزادی ومعتقدات مذهبی ۱۰۱
- ۳-۴-۲-۲-دردهای جسمانی ۱۰۱
- ۳-۴-۲-۳-رنج های روحی ۱۰۲
- ۳-۴-۲-۴-از بین بردن زیبایی ۱۰۲
- ۳-۴-۲-۵-خسارت معنوی ناشی از فوت و ورود ضرر جسمانی به وابسته عاطفی شخص ۱۰۲
- ۳-۴-۲-۶-خسارت معنوی ناشی از فقدان حیوان یا اشیاء مورد علاقه شخص ۱۰۵
- ۳-۵-۵-منافع ممکن الحصول یا عدم النفع ۱۰۶
- ۳-۵-۱-مفهوم عدم النفع ۱۰۸
- ۳-۵-۱-۱-مفهوم لغوی عدم النفع ۱۰۸
- ۳-۵-۱-۲-مفهوم اصطلاحی عدم النفع ۱۰۸
- ۳-۵-۲-عدم النفع در فقه وحقوق ایران ۱۱۰
- ۳-۵-۳-ماهیت عدم النفع در فقه ۱۱۱
- ۳-۵-۳-۱-مخالفت با ضرربودن عدم النفع ۱۱۱
- ۳-۵-۳-۲-موافقت باضرر بودن عدم النفع ۱۱۲
- ۳-۵-۴-ماهیت عدم النفع در حقوق ایران ۱۱۵
- ۳-۵-۵-ماهیت عدم النفع در سایر قوانین ۱۱۶
- ۳-۵-۶-رویه قضایی ۱۱۹
- فصل چهارم : توصیف فرضیه ها به وسیله راه های خسارت زدایی از متهمین بی گناه ۱۲۱
- ۴-۱-خسارت زدایی از متهمین بی گناه از دیدگاه های مختلف ۱۲۳

- ۱-۱-۴- خسارت زدایی از متهمین بی گناه در اسلام..... ۱۲۳
- ۱-۱-۴- ۲- خسارت زدایی در مکاتب کیفری ۱۲۴
- ۱-۲-۱-۴- مکتب تحقیقی..... ۱۲۴
- ۱-۲-۲-۴- مکتب دفاع اجتماعی..... ۱۲۵
- ۱-۳-۱-۴- خسارت زدایی در برخی کشورها و سازمان ملل متحد..... ۱۲۵
- ۱-۳-۱-۴- انگلستان..... ۱۲۶
- ۱-۳-۲-۴- فرانسه ۱۲۶
- ۱-۳-۳-۴- آلمان..... ۱۲۸
- ۱-۳-۴-۴- سازمان ملل متحد..... ۱۲۹
- ۲-۴- شرایط جبران ضرروزیان مادی..... ۱۲۹
- ۱-۲-۴- ۱- مسأله بودن ضرر..... ۱۳۰
- ۱-۱-۲-۴- ۱- ضرر آینده..... ۱۳۱
- ۲-۱-۲-۴- ۲- از دست دادن فرصت..... ۱۳۴
- ۲-۲-۴- ۲- مستقیم بودن ضرر..... ۱۳۵
- ۳-۲-۴- ۳- مشروع بودن ضرر..... ۱۳۶
- ۳-۴- ۳- جبران خسارت معنوی..... ۱۳۶
- ۱-۳-۴- ۱- مخالفان جبران خسارت معنوی..... ۱۳۷
- ۲-۳-۴- ۲- دلایل مخالفان جبران خسارت..... ۱۳۸
- ۳-۳-۴- ۳- موافقان قابلیت جبران خسارت معنوی..... ۱۳۹
- ۴-۳-۴- ۴- دلیل مهم موافقان جبران خسارت..... ۱۴۰
- ۵-۳-۴- ۵- جبران خسارت معنوی؛ رویه قضایی..... ۱۴۱
- ۴-۴- شرایط و نحوه جبران ضرروزیان معنوی..... ۱۴۴
- ۱-۴-۴- ۱- فرضیه های مختلف در خصوص لزوم جبران خسارت معنوی ناشی از جرم..... ۱۴۶

- ۱-۱-۴-۴- نظریه ی نفی جبران خسارت معنوی ۱۴۶
- ۲-۱-۴-۴- نظریه ی جبران بی قید و شرط خسارت معنوی ۱۴۷
- ۳-۱-۴-۴- نظریه ی سیستم مختلط جبران خسارت معنوی ۱۴۸
- ۲-۴-۴- شیوه های جبران زیان معنوی ۱۴۸
- ۵-۴- شرایط واوصاف ضرر و زیان قابل مطالبه ۱۵۰
- ۱-۵-۴- ارکان مسئولیت مدنی تصمیم گیرندگان قضایی ۱۵۰
- ۲-۵-۴- تقصیر ۱۵۲
- ۱-۲-۵-۴- مفهوم لغوی تقصیر ۱۵۳
- ۲-۲-۵-۴- مفهوم اصطلاحی تقصیر ۱۵۴
- ۳-۵-۴- گونه های تقصیر ۱۵۵
- ۱-۳-۵-۴- بی احتیاطی ۱۵۷
- ۲-۳-۵-۴- بی مبالاتی ۱۵۸
- ۳-۳-۵-۴- عدم مهارت ۱۵۹
- ۴-۳-۵-۴- عدم رعایت نظامات دولتی ۱۶۰
- ۵-۳-۵-۴- غفلت ۱۶۰
- ۶-۳-۵-۴- اهمال و مسامحه ۱۶۰
- ۶-۴- مسئولیت مدنی در قبال خسارات وارد بر متهمین و محکومین بی گناه ۱۶۲
- ۱-۶-۴- مسئولیت مدنی مقامات مرتبط با مرحله ی کشف جرم (مسئولیت مدنی پلیس) ۱۶۲
- ۱-۱-۶-۴- مسئولیت مدنی پلیس ناشی از انجام فعل ۱۶۴
- ۲-۱-۶-۴- مسئولیت مدنی پلیس ناشی از ترک فعل ۱۶۹
- ۳-۱-۶-۴- مبنای قانونی مسئولیت مدنی پلیس ناشی از ترک فعل ۱۷۰
- ۲-۶-۴- موارد معافیت پلیس از مسئولیت مدنی ۱۷۱
- ۱-۲-۶-۴- موارد ناظر بر قطع رابطه ی سببیت ۱۷۱
- ۲-۲-۶-۴- مواردی که کیفیت عمل زیان بار موجب معافیت می شود ۱۷۵

- ۱۷۸..... ۶-۳- مسئولیت مدنی مقامات قضایی دادسرا
- ۱۸۱..... ۷-۴- دولت و نهادهای عمومی و مبانى وادله ضمان آورجبران خسارت از سوى دولت
- ۱۸۱..... ۷-۴-۱- دولت به معنای عام
- ۱۸۲..... ۷-۴-۲- دولت به معنای خاص
- ۱۸۳..... ۷-۴-۳- مبانى وادله ی ضمان آور جبران خسارت از سوى دولت(بیت المال)
- ۱۸۳..... ۷-۴-۳-۱- قاعده ی «لَا يَبْطُلُ دَمُ امْرَأٍ مُسْلِمٍ»
- ۱۸۶..... ۷-۴-۳-۲- قاعده ی «لَا يَبْطُلُ حَقُّ امْرَأٍ مُسْلِمٍ»
- ۱۸۶..... ۷-۴-۳-۳- قاعده ی «مَنْ لَهُ الْغَنَمُ فَعَلَيْهِ الْغَرَمُ»
- ۱۸۸..... ۷-۴-۳-۴- جبران خسارت متهم بی گناه و بزه دیده از راه زکات؛(به عنوان فقیر)
- ۱۹۱..... ۸-۴- مبانى مسئولیت مدنی قهری(الزام خارج از قرارداد) دولت در قبال جبران خسارت
- ۱۹۱..... ۸-۴-۱- تقصیر
- ۱۹۲..... ۸-۴-۲- نظریه ی خطر
- ۱۹۳..... ۸-۴-۳- تضمین حق
- ۱۹۴..... ۸-۴-۴- رابطه ی سببیت
- ۱۹۸..... ۹-۴- جبران خسارت مهمترین اثر مسئولیت مدنی
- ۱۹۹..... ۹-۴-۱- لزوم جبران خسارت
- ۲۰۱..... ۹-۴-۲- اهمیت جبران خسارت
- ۲۰۳..... ۹-۴-۳- اهداف و فواید جبران خسارت
- ۲۰۵..... ۹-۴-۴- حق متهم بی گناه به جبران خسارت
- ۲۰۶..... ۹-۴-۵- نقش عدالت ترمیمی در جبران خسارت
- ۲۰۷..... ۹-۴-۶- تأثیر تقصیر بزه دیده بر تخفیف جبران خسارت
- ۲۰۸..... ۹-۴-۷- ترمیم خسارات و بازگرداندن او به وضع سابق
- ۲۱۰..... ۱۰-۴- اشتباهات قضایی، عوامل بروز آن و راهکارهای عملی کاهش ورود خسارت به افراد بی گناه

۲۱۰.....	۴-۱۰-۱- مسئولیت دولت در قبال اشتباهات قضایی
۲۱۰.....	۴-۱۰-۲- عوامل بروز اشتباهات قضایی
۲۱۰.....	۴-۱۰-۲-۱- عوامل مؤثر فردی
۲۱۲.....	۴-۱۰-۲-۲- عوامل قانونی
۲۱۲.....	۴-۱۰-۳- راهکارهای عملی کاهش بروز اشتباهات قضایی
۲۱۳.....	۴-۱۰-۴- راهکارهای عملی کاهش ورود خسارت به افراد بی گناه
۲۱۳.....	۴-۱۰-۵- دیگر راهکارها
۲۱۳.....	۴-۱۰-۶- راهکار مهم؛ جنبش حرکت به سوی نظام ادله ی علمی
۲۱۴.....	۴-۱۱-۱- چگونگی محاسبه خسارت، طرق جبران خسارت و پرداخت خسارت به متهم بی گناه
۲۱۴.....	۴-۱۱-۱-۱- قلمروی شمول خسارت زدایی از متهمین و محکومین بی گناه
۲۱۷.....	۴-۱۱-۲- چگونگی محاسبه خسارت ناشی از بازداشت متهم بی گناه
۲۱۹.....	۴-۱۱-۳- طرق جبران خسارت
۲۱۹.....	۴-۱۱-۳-۱- بیت المال
۲۲۰.....	۴-۱۱-۳-۲- شرکت های بیمه
۲۲۳.....	۴-۱۱-۴- پرداخت خسارت به متهمین بی گناه
۲۲۳.....	۴-۱۱-۴-۱- پیشینه ی مسئولیت دولت در جبران خسارت
۲۲۵.....	۴-۱۱-۴-۲- پرداخت خسارت توسط دولت
۲۲۶.....	۴-۱۱-۴-۳- پرداخت خسارت از طریق وزارت کشور
۲۲۸.....	۴-۱۱-۴-۴- صندوق تأمین خسارت های بدنی
۲۳۰.....	فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۳۱.....	۵-۱- نتیجه گیری
۲۳۴.....	۵-۲- پیشنهادها
۲۳۶.....	۵-۳- فهرست منابع

فصل اول: کلیات تحقیق

خداوند انسان را به بهترین شکل ممکن خلق کرد و او را اشرف مخلوقات قرار داد. می توان گفت از بزرگترین بخشش های الهی که خداوند متعال به بندگان خود اعطا نموده است ، آزادی است . آزادی با سرشت آدمی آمیخته است و سلب آزادی از او با فطرت انسايش هیچ سنخيتی ندارد.

جايگاه والای آزادی انسانی مورد تأکید تمامی ادیان و حکومتها می باشد و در قانون اساسی و قوانین عادی مورد توجه خاص قرار گرفته است. این موهبت الهی که بشر از آن برخوردار گردیده در اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) و اعلامیه اسلامی حقوق بشر (قاهره ۱۹۹۰) مورد تأکید قرار گرفته است به همین لحاظ قانونگذار حساسیتی خاص در خصوص اعمال محدودیت بر این آزادی که آزادی تن انسان می باشد مصروف داشته است. به نحوی که دادرسان فقط در موارد مصرح در قوانین کیفری مجاز به کاربرد این سلب حق هستند و چنانچه بدون مجوز قانونی این آزادی را از افراد انسانی سلب نمایند، قانونگذار برای آنان مسئولیت های سنگین انتظامی و مدنی و حتی جزایی قائل گردیده است تا دست اندرکاران دستگاه قضایی با حساسیت ویژه این محدودیت قانونی را اعمال نمایند تا حقوق متهم بخصوص متهم بی گناه در مراحل رسیدگی به پرونده مورد تعرض و تضییع قرار نگیرد. (کریمی، ۱۳۸۱: ۴)

آزادی در رفتار و اعمال برای انسان به عنوان یک اصل از دیرباز مطرح بوده و تکامل بشر از زندگی نخستین که انسان به طبیعت متکی و دارای روابطی محدود بود و با سایرین مبادله و داد و ستدی نداشت تا عصر تمدن که مظهر پیدایش صنعت و علم و فنون است، مرهون آزادی اراده و عمل انسان است، طبیعت زندگی اجتماعی اقتضا می کند آزادی اراده انسان به قیود و شروطی محدود گردد و برای آن حدی ترسیم شود. (شرافت پیم، ۱۳۷۷: ۱)

مسئولیت نیز مستلزم آزادی است، به این نحو که پس از شناخت آزادی و تعیین حدود آن در اجتماع، هر گاه از شخص عملی سر زند و در آن مراعات حدود مزبور شده باشد، بر آن کار مسئولیتی بار نمی - شود، اما تجاوز از حد موجب مسئولیت شده و جبران ضرر ناشی از فعل ارتكابی تعهدی است که در ذمه فاعل و مسئول قرار می گیرد، با چنین تدبیری در روابط اجتماعی نظم ایجاد می گردد و هر کس به سادگی در صدد مزاحمت دیگری بر نمی آید و علاوه بر اینکه برای تأمین آسایش خود تلاش می کند به

استحکام مبانی امنیت عمومی نیز کمک می نماید ، چرا که می داند اضرار به دیگری را قانون و اجتماع نمی پسندد و هیچ زیانی بدون جبران رها نمی شود.(شرافت پیما،۱۳۷۷:۲)

در روزگاری شکنجه متهمین قانون بود و قضات بر آن قاعده وضع می کردند و اصل برائت هنوز در آغاز راه خود ، در برابر اصل محکومیت خرده پایی بیش نبود، آنچه اهمیت داشت، یافتن متهمی بود که اقرار کند و محاکمه ای که تنها شاهدش خود متهم بود و او بود که باید بی گناهی خود را ثابت می کرد. اما این انسان اندیشمند، هیچ گاه در برابر فطرت عدالت جوی خود ساکت نبوده و جستجوگری بوده که تشنه لب به دنبال اکسیر عدالت می گشته است و انقلاب کبیر فرانسه نقطه عطفی در این کنکاش ها بود. انقلابی که انسانها را وادار کرد بخاطر رسیدن به هدف (هرچند متعالی) وسیله را توجیه نکنند و زمان آن رسید که اصل برائت در اندیشه های انسان جا باز کند و سخنان مردان انقلابی و دانشمندانی چون منتسکیو^۱، روسو^۲، بکاریا^۳ و بنتام^۴ در قوانین خودنمایی کند. شکنجه نه تنها مذموم گشت بلکه تضمیناتی ایجاد شد که مأموران به سزای عمل خود برسند. عدالت مبتنی بر احترام به حقوق اشخاص است. همان گونه که اعلامیه حقوق بشر مقرر می دارد «به رسمیت شناختن شخصیت ذاتی و حقوق برابر و سلب نشدنی همه اعضای جامعه بشری ، اساس آزادی ، عدالت و صلح در جهان است».(حسینی نژاد،۱۳۷۷:۱۲)

آنچه از آیات و روایات برمی آید این است که؛هدف شارع مقدس از وضع قانون عبارتست از:حفظ دین،عقل،نسل،مال وصیانت از نفس.حفظ نفس که خود دارای دوبعد مادی ومعنوی است،یکی از مهمترین مصالح شریعت می باشد که تعدی به تمامیت جسمانی و حیثیت معنوی افراد جرم شناخته شده و مستوجب مجازات می باشد.(کیایی،۱۳۷۶:۲).

1-Montesquieu

2-Rousseau

3-Bekariya

4-Bentham, Jeremy